

Voorwoord

Om te voorkomen dat banken in financiële problemen geraken, dienen zij te voldoen aan strenge eisen op het gebied van hun financiële soliditeit. Op die manier wordt beoogd crediteuren van een bank te beschermen tegen een onverhoopte deconfiture van de bank. Na de val van Lehman Brothers in september 2008 kwamen de initiatieven tot verscherping van het prudentiële toezicht op banken in een stroomversnelling. Toen al werd alom geconcludeerd dat de op Bazel II gebaseerde kapitaalregels voor banken moesten worden aangescherpt. Uiteindelijk is in december 2010 het Bazel III kapitaalakkoord vastgesteld. Bazel III beoogt over een periode van een aantal jaren geleidelijk aan de eisen voor bankkapitaal en het weerstandsvermogen van banken te verhogen en een uniforme regeling voor het beheersen van liquiditeit te introduceren. Zijn de Bazel III regels niet meer dan aanbevelingen, in de EU zijn zij omgezet in bindende regelgeving. Dat betreft enerzijds de Capital Requirements Regulation, een direct werkende verordening, en anderzijds de Capital Requirements Directive IV, een richtlijn die in de wetgeving van de EU-lidstaten moet worden verwerkt. De CRR geldt sinds 1 januari 2014, terwijl CRD IV per 1 augustus 2014 in de Nederlandse wet en regelgeving is geïmplementeerd.

In deze bijdrage aan de Financieel Juridische Reeks – het eerste deel in de reeks dat wordt uitgegeven door Uitgeverij Paris – wordt door de auteurs aandacht geschonken aan de kapitaal- en liquiditeitsregels die voor banken gelden sinds de inwerkingtreding van de CRR/CRD IV. De auteurs gaan in dit verband in op belangrijke onderwerpen als het minimaal vereist eigen vermogen, de solvabiliteit en de liquiditeit van banken. In dat kader besteden zij aandacht aan onder meer de kwantitatieve en kwalitatieve eisen die aan bankkapitaal gesteld worden, de verschillende soorten kapitaalinstrumenten, de introductie van nieuwe kapitaalbuffers en de introductie van de *liquidity coverage ratio* en de *leverage ratio*. De auteurs zijn specialisten op het rechtsgebied in kwestie en geven vanuit hun eigen achtergrond invulling aan het onderwerp. Literatuur over kapitaalvereisten voor banken op basis van CRR en CRD IV is op dit moment niet of nauwelijks voorhanden. Dit kloeke deel in de reeks is daarom onmisbaar voor eenieder die zich in de problematiek van de kapitaal- en liquiditeitsvereisten wil verdiepen.

Namens de redactie,
Mr. F.G.B. Graaf
Prof. mr. W.A.K. Rank

Hoofdstuk 1

Inleiding

In dit boek wordt een deel van het prudentieel toezichtrecht behandeld. Daarbij wordt vooral ingegaan op de verplichtingen van banken betreffende het minimum eigen vermogen en de liquiditeit. In dit boek wordt derhalve grotendeels voorbijgegaan aan de organisatie van het risicobeheer van banken en de governance-regelingen die banken binnen hun bedrijfsvoering dienen te treffen. Om in bedrijfseconomische termen te spreken: wat betreft kapitaaleisen zal uitsluitend worden ingegaan op de definitie, samenstelling en kwaliteitseisen van eigen vermogensbestanddelen aan de passivakant van de bankbalans. Wat betreft liquiditeit wordt uitsluitend een beperkt deel van de (financiële) activakant van de bankbalans en een beperkt deel van de passivakant van de bankbalans (wat betreft kortlopende verplichtingen) besproken.

Een belangrijk deel van de bepalingen van de Europese verordening en richtlijn kapitaaleisen zal aan bod komen waarbij we uitsluitend uitgaan van de positie van 'kredietinstellingen'. Deze instellingen zullen we met het in de Nederlandse wetgeving gedefinieerde begrip 'bank' aanduiden. In dit boek wordt derhalve niet ingegaan op beleggingsondernemingen of andere aan prudentieel toezicht onderworpen financiële ondernemingen.

Vooraf in hoofdstuk 2 is gebruikgemaakt van teksten uit eerdere publicaties van E.P.M. Joosen, zij het dat deze teksten door de auteurs zijn geactualiseerd. De verder tussen de auteurs gemaakte werkafspraken houden in dat hoofdstuk 3 en 5 van de hand van M.K.Z. Groot zijn en hoofdstuk 4 en 6 van de hand van E.P.M. Joosen.

Het manuscript is afgesloten op 1 februari 2015 en de teksten zijn naar de stand van wet- en regelgeving per die datum bijgewerkt. Ontwikkelingen na die datum zijn niet meer meegenomen bij de eindredactie van dit boek.

Hoofdstuk 2

Introductie Bazel III, Europese en Nederlandse implementatie

Op 17 december 2009 publiceerde het BCBS een tweetal consultatiedocumenten waarin nieuwe voorstellen werden gedaan tot het verscherpen van de eisen aan kapitaaltoereikendheid en aan liquiditeit van banken. De consultatietermijn verstreek medio april 2010 en de definitieve standaarden zijn vastgesteld in december 2010.

2.1 Bazel III-Kapitaal

Ten aanzien van de eisen aan kapitaaltoereikendheid, zijn de voorstellen neergelegd in het consultatiedocument 'Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems',¹ waarbij de voorstellen uiteenvielen in een viertal hoofdgebieden:

- kapitaaltoereikendheid;
- tegenpartijrisico derivaten;
- leverage ratio; en
- aanvullende kapitaalbuffers.

Ieder van deze vier hoofdgebieden wordt hierna kort toegelicht.

2.1.1 Kapitaaltoereikendheid

De kapitaaltoereikendheid dient te worden verbeterd door hogere eisen te stellen aan het 'eigen vermogen' (wat in de Nederlandse regelgeving 'toetsingsvermogen' wordt genoemd). In de voorstellen van het BCBS werden banken verplicht ingrijpende verbeteringen van de kwaliteit van het Tier 1 kapitaal te realiseren, waarbij een verhoging van het 'daadwerkelijk' gestort kapitaal als randvoorwaarde werd gesteld. Door deze verhoging wordt beoogd om het daadwerkelijke verliesabsorberend vermogen van banken te verbeteren. Onder meer beoogde het BCBS dat innovatieve hybride instrumenten, derhalve instrumenten met een 'aflossingsprikkel' in de toekomst volledig werden verwijderd uit het Tier 1 kapitaal. Dat betekent dat de 15% limiet die Bazel II aan deze instrumenten stelde werd verlaagd tot 0%. Er kwam een harmonisatie van de regels voor Tier 2 kapitaalinstrumenten en het Tier 3 kapitaal voor marktrisico's werd afgeschaft.

---

¹ BCBS, 'Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems, december 2010, te raadplegen via www.bis.org.

2.1.2 Tegenpartijrisico derivaten

In aanvulling op de reeds gefinaliseerde voorstellen voor verhoging van de kapitaaleisen voor het marktrisico in de handelsportefeuille en complexe securitisatiestructuren die voor eind 2010 zijn ingevoerd werd een reeks verscherpingen voorgesteld voor de kapitaaleisen voor het tegenpartijrisico, vooral ten aanzien van derivaten, repo-transacties en effectenleningen. Een belangrijke drijfveer was het afremmen van het gebruik van OTC-derivaten en het stimuleren van de verhandeling van derivaten op geïnstitutionaliseerde beurzen, waarbij het de bedoeling is dat voortaan het tegenpartijrisico wordt gedempt door centrale clearing. Het tegenpartijrisico werd verbreed, doordat tevens rekening gehouden moest worden met marktomstandigheden en de consequenties van het zich voltrekken van excessieve problemen bij de verhandeling van derivaten, bijvoorbeeld bij neergaande of opgaande beurzen. Ook voor het tegenpartijrisico is als gevolg hiervan met andere woorden 'marktrisico' geïntroduceerd (een en ander om 'procyclische' effecten bij posities in derivaten te bestrijden). Naast de berekening van het tegenpartijrisico gebaseerd op de veronderstelling dat de tegenpartij in financiële problemen raakt, moeten banken tegenwoordig ook rekening houden met waardecorrecties als gevolg van ontwikkelingen op de markten (de zogenaamde credit valuation adjustment, CVA). Eisen aan onderliggende zekerheden en 'margins' zijn aangescherpt, onder meer om banken met grote, illiquide posities op een en dezelfde tegenpartij te verplichten om de aan te houden margin te berekenen tegen een langere tijdshorizon.

2.1.3 Leverage ratio

Er werd een leverage ratio geïntroduceerd ter beperking van het risico van buitensporige hefboomwerking. Deze leverage ratio heeft mede als doel om te functioneren als een achtervang tegen het risico van modelfouten in de berekening van risicogewogen activa en zij wordt om die reden soms ook wel een 'backstop against model risk' genoemd.

2.1.4 Aanvullende kapitaalbuffers

Bazel III introduceerde twee nieuwe kapitaalbuffers, de kapitaalconserveringsbuffer en de contracyclische kapitaalbuffer. Beide buffers leiden tot een verhoging van de kapitaaleisen voor banken, maar de toepassing en achtergronden van deze buffers zijn verschillend.

De kapitaalsconserveringsbuffer is een buffer die beoogt banken te stimuleren om 'in goede tijden te sparen voor slechte tijden'. Door tijdens periodes van economische voorspoed verplicht te worden een aandeel van de winst van de bank te bestemmen in een aanvullende kapitaalbuffer, wordt gehoopt dat banken in tijden van economische neergang voldoende kapitaal ter beschikking hebben om verliezen te absorberen. De kapitaalconserveringsbuffer is bij uitstek bedoeld als een instrument van microprudentieel toezicht. Het is in feite een politiek compromis, om te vermijden dat aan de maximum grens van 8% van de